

POLOŠERO JAKO INSPIRATIVNÍ HRANICE (PROLÍNÁNÍ UNDERGROUNDU SE SOUČASNOU MĚSTSKOU BALADOU)

VLADIMÍR MERTA

Praha; vladimir.merta@gmail.com

ABSTRACT

Semidarkness as Border of Inspiration

My paper is based on concept of Social unconscious and Basic Musical Matrix, defined by Foulkes (1964) and widely commented by Helena Klímová (2017). She explains and compares two different approaches to the personal freedom: that of Underground, subversive art, imported from West, and home-spun folk song. While pure poetry and other forms of literature are thoroughly mapped by generations, the field of songwriting and lyrics is seldom closely watched, if not completely neglected.

Keywords: underground – folk music – politics – poetry – social unconscious – matrix

„Jsem špatný člověk, co slouží dobré věci. Spasitel, který se o pár set let opozdil (...). Na světě jsou přeci důležitější věci. Cucáme vděčně bonbónky věčných myšlenek (...) tak na jedno cigáro, na dvě deci. Kecy, kecy, kecy, kecy.“ (Vladimír Merta, text 1984)

Geografická hranice vymezuje v rozmezí *naše-cizí*, odkud až kam lze dojít bez ztráty jistoty. Sugeruje ohrožení, vyžaduje obranu, sjednocení proti nepříteli. Ohání se národními zájmy, jednotou lidu. Kulturní hranice jsou naopak vágní, prostupné, mlhavé, leží vně estetiky. Právě na rozhraní se odehrává každodenní nenásilný boj o svobodu výrazu.

Neodžité trauma ovlivňuje naši budoucnost. Transcendence v heideggerovském smyslu je překročení subjektu do světa, který jej přesahuje, okysličuje, inspiruje a posunuje dál. Zpěvák s kytarou byl mobilním symbolem povoleného vzdoru. Projevil osobní odvahu účasti na mítincích Martina Luthera Kinga v šedesátých letech.¹ V čele demonstrantů, v zákrytu za hradbou davu, dal odporu estetickou formu.² Velvet Underground v době, kdy se stal předobrazem Plastiků, byl pevně usazen v žebříčcích popu jako tržní statek.³

¹ „Musíme spojit lásku s nenávisí. Musíme spojit fyzickou sílu se silou duše“. „Naše životy začnou končit dnem, kdy mlčíme o věcech, na kterých záleží.“ <https://citaty.net/citaty/2064049-martin-luther-king-musime-spojiti-lasku-s-nenavisti->

² Písňe *Times they are a Changing*, *Masters of War*, *Blowing in the Wind*, *We shall Overcome* (v podání Spirituál kvintetu *Jednou budem dál*) sloužily jako bojový chorál. Sborový zpěv sjednotil národ a dodal odvahu váhajícím.

³ Underground Train byl původně termín užívaný uprchlými otroky pro síť bezpečných míst, kam se mohli během cesty za svobodou obrátit.

Lou Reed, Fugs, Captain Beefheart a jejich životní styl se stali módní součástí alternativy. Česká podoba undergroundu, hudba převážně dělnických profesí, naopak rozkládala systém „zdola“. Otevírala nemuzikantům cestu k sebevyjádření, sebeidentifikaci s kmenem. Sdružovala, sloužila jako brána k uvolnění vnitřní tenze, jako zástupná exaltovaná agrese vůči teroru. Stala se symbolem odporu až poté, co na jeho podporu vzniklo hnutí CHARTA 77.

Folk, rock i underground přežívaly na okraji stejné nestabilní, praskající kry, která driftovala proudem času ke svobodě vyjádření. Hranice byly hmatatelně blízko: nápis „*Nechte zpívat Mišíka*“ bylo zoufalé gesto jeho opuštěných fanoušků.

Fenomén „zakázané anti-hudby“ se zařazením do „podzemí“ stahuje z denního světla. Chaos náhody a brutální agrese „ošklivé“ hudby odkazuje do pološera, ve kterém hraje hudba roli spouštěče dionýského třeštění (Nietzsche). Posluchač se stává součástí rituálu, stržen do víru tance podléhá tělesně nevědomým pravidlům výběru, určujícím životní styl.

Městská balada (*Contemporary Urban Adult Music*) transcenduje společenským významem i uměleckým ztvárněním kategorií „ještě možného“. Sestoupila do hlubokých záhybů tajemné duše druhého. „Psychika je stávání se, odhalování a rozlišování, není to nic konečného ani plně ukončeného.“⁴ Folk si vyvzdoroval osobní svobodu za cenu estetiky dvojsmyslu. Underground ji překročil – ohrožením osobní svobody získal svobodu výrazu generačního výkřiku. Útočil čelně, zatímco písničkáři se bránili útekem, dvojsmyslem, ironií, hraničící se sebemrskáčstvím. Hudba undergroundu je výrazem stavu duše uražených a ponížených. Zmocní se nás foucaultovskou tělesností: propadáme se dobrovolně do hlubin, kde už neovládáme své smysly, emoce, nutkavé myšlenky. Zbavuje nás samoty tím, že nás do ní uzamkne – a učiní ji snesitelnou právě tím, že ji přijmeme. Co folk dvojsmyslně naznačí, underground neodvolatelně odkrývá. Jeho dikce připomíná vnučnutí, nazření, vizi vyššího řádu. Underground otesává drsnou hmotu kamene do vyzývavého tvaru, který mluví jasnou řečí. Písničkář touží po iluzi sdělnosti. Probouzí cit v druhém ventilací citů vlastních. Hněte tvar z rozteklé beztvaré hlíny. Ožívá v aktivitě posluchačů. Vzniká paralelně v dusnu nesvobody, je na ní paradoxně závislý. Smyslově atakující naléhavostí, neuchopitelnou mnohoznačností, naléhavým atakem na neprobádané končiny reflektuje senzitivitu člověka – diváka dějin, které mu byly vnuceny.

„*Ve výprodeji dějin mají dnes všechno o co jsem kdysi tak trapně stál*
Fialový stíny uměly blití Kapitál i Korán, svatej grál“ (Vladimír Merta, text 2004)

Pokusme se nahlédnout za obvyklou hranu sociologizujícího výkladu transcendence pomocí pojmů psychoanalytické terapie. Teorie *sociálního nevědomí* zpracovává sdílené úzkosti, fantazie, obrany, mýty a vzpomínky prostřednictvím pojmů *matrix*, *habitus*, *kolektivní paměť*.⁵ Nevědomé sociálně naučené sklony, dovednosti a způsob jednání, získané zkušeností každodenního života jedince konfrontuje Foulkes se *základovou matrix*

⁴ Karl Jaspers, *General Psychopathology*, Baltimore–London 1997, s. 9. – Cituje Barbora Šibalová, *Karel Jaspers – významná osobnost vědy a filozofie 20. století*, nepublikovaná diplomová práce Filozofické fakulty Západočeské univerzity, Plzeň 2012, s. 11; <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/3495/1/DP%20-%20Karl%20Jaspers.pdf>, vyhledáno 10. 1. 2021.

⁵ Viz Helena Klímová, *Podle článku 29, Hlava II: Sběrný dokument*, Praha 2017.

skupiny.⁶ Jde o podzemní síť s mnoha vlákny, rizom, oddenek (Deleuze).⁷ Zahrnuje slávy, sdílené úzkosti, fantazie, obrany, mýty a vzpomínky. Jeho stavebními kameny jsou vyvolená traumata (Weinberg).⁸ Sociální nevědomí je možné zkoumat ve dvojicích, *dyádách*, jak se jeví na protikladu underground–folk, rozbořen formálních aspektů *neverbální komunikace* (líčení, odívání, hudba, tanec, vše, čemu hermeneuti říkají *text* jako nositel významu). „Odehrává“ („*acting out*“) věčný svár duše, těla a představitosti.

Projekce je vehikulum, simulakrum, pomocí něhož můžeme překročit hranice mezi já a ty. Halbwachs, Durkheim, Burow, Bateson, Bourdieu zkoumají traumatickou událost jako transgenerační přenos, sdílený uvnitř hranic habitusu.⁹ Falešné kolektivní *self* se rodí ve stavu očarování: potlačuje hranice subjektu. Jejich místo obsadí ideologie, kterou členové skupiny přijali, identifikovali se s ní (komunismus, fašismus, islámský stát). Lidská skupina *regreduje a poklesne*, ponoří se do stavu nerozlišenosti, *liminality*.¹⁰ Spojená energie je svedena ven: vybudovat hranice proti nepříteli. Hlavním společným úkolem velké skupiny je udržovat, chránit a napravovat svou velkoskupinovou identitu – *kolektivní self* (Stone).¹¹ Členové *communitas* pak prožívají záporný vztah ke všemu odlišnému, vně i uvnitř skupiny. Ztráta niterní (*core*) identity znamená psychologickou smrt pro identitu velké skupiny (viz Helena Klímová).¹² Odmítnutím *falešného self* se člověk nezvratně vydává na cestu disentu.

„Hudba umožňuje nejmocnější předávání emocí. To, co zásadně odlišuje hudbu od informace, rituál od zprávy, je opakování, stupňování a nápěv – tedy způsob zacházení s časem, členění a estetizace času“ (Klímová).¹³

Je posilována libidem, provázena slastí, prožívána jako rozkoš duší.¹⁴ Underground je hlučná, hádává hudba plná hněvu jako odpověď na svět plný lži a násilí. Jazyk těla – zpívání – byla rituální proměna. Zpěváci a jejich posluchači často při společném zpěvu tváří v tvář spolu zažívali cestu duše, zážitek proměny (objevování *autentického self*). Umění se vracelo ke svým prvobytným kořenům jakožto hlas kmene. Cenzurování hudby je důkaz její magické moci.¹⁵

Hudební *foundation matrix* je proces, spojující biologické, sociální, kulturní a ekonomické faktory, ovlivňující pocit zařazení do společnosti. Zahrnuje všechny rozměry, včetně neverbálních. Snaží se vzít do hry kulturní omezení (vymezení se vůči cizímu)

⁶ O skupině jako matrixu individuálního mentálního života píše Sigmund Heinrich Foulkes in: *Selected Papers: Psychoanalysis and Group Analysis* (ed. E. Foulkes), London 1990, s. 223–233.

⁷ K těmto pojmům viz Gilles Deleuze – Félix Guattari, *Tisíc plošin*, Praha 2011.

⁸ Srov. Haim Weinberg, *Group analysis, large groups and the internet unconscious*, nepublikovaná dizertace, Berkeley 2006, dostupné z: [http://www. Group-psychotherapy.com/articles/weinberg02.htm](http://www.Group-psychotherapy.com/articles/weinberg02.htm), vyhledáno 10. 1. 2021.

⁹ Pierre Bourdieu: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Habitus_\(sociologie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Habitus_(sociologie)) *Trauma, sen, svědomí. Traumatizované skupiny – hojení – identita. Výběr textů z mezinárodní mezioborové konference*, Praha 2012, vyhledáno 10. 1. 2021. – Viz též Alexander Kratochvil (ed.), *Paměť a trauma pohledem humanitních věd: Komentovaná antologie teoretických textů*, Praha 2015.

¹⁰ Limen – práh, hranice, přechod.

¹¹ Walter Stone, *Contributions of Self Psychology to Group Psychotherapy: Selected Papers*, London 2009.

¹² Helena Klímová, Falešné my / falešné kolektivní self, in: *Sociální nevědomí u osob, skupin a společností*, díl I, Praha 2015.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ „Co je nejkrásnější? Pravdomluvné slovo“ (Jaroslav Hutka, text 1988).

¹⁵ „V magické noci počal čas“ (Egon Bondy)

studiem okrajových jevů, které pozřela všepožírající oficiální kultura, vůči níž se hudebníci vymezují. „Vzorce valence a perzonalifikace jsou záležitostí osobních maticí členů určité skupiny, které způsobují, že jsou náchylní a citliví vůči nasávání rolí (role suction): bezděčné přijímání rolí, přidělených skupinou“ (Scholzová).¹⁶ „Národy mohou trpět traumaty, která mohou vytěsňovat, což vede k symptomům, iracionálním činům, jež se projevují v různých sociokulturních vzorcích a patologiích“ (Eissler).¹⁷ Nevědomí je vytěsněný materiál, který každá generace sdílí s další generací a který sdílí většina lidí v dané etnické skupině (Herron).¹⁸ „Self se vynořuje v interpersonální síti a kontextu. Kulturní self-object může být umělecké dílo nebo kulturní postava“ (Kohut).¹⁹

Vnitřní „cizinec“ reprezentuje nejen pudy, ale i společenské síly (Nitzgen – Hopper).²⁰ Skupina se sdružuje, odpovídá a reaguje jako celek (Foulkes).²¹

Pravda je proces jejího dobývání, nemůže být trvalým vlastnictvím. Je třeba neustále o ni usilovat, hájit dosažené, bojovat proti všemu, co ji oslabuje. Zatímco underground vznešeně mlčí uzavřen do sebe, pokouším se za všechny folkaře dosáhnout smíru ve sporu, který reálně neexistuje. Můj hudební matrix mi brání přijmout estetiku, zrcadlící ošklivost doby. V dětinské hře na pravdu „řekni první slovo, které tě napadne“, když zazní heslo (*šiboleť*), definující rozdíl ve vztahu k určujícím hodnotám, nalezneme rozhraní:

Hudební matrix generace folkařů:	Hudební matrix generace undergroundu:
<i>Generační heslo:</i>	
Přechytračit systém v dialogu s mocí	Žádný dialog! Neuhnout ani o kousek.
<i>Životní pocit:</i>	
Ohrožení budoucnosti, kariéry	Radost z mála
<i>Vztahy k nevědomě sdíleným pojmům:</i>	
negativní	přezíravý
<i>Tabu</i>	
Opatrný	ostentativně negující
<i>Sprostotě, slangu</i>	
Odmítavý	ostentativně kladný
<i>Pokoře</i>	
Opatrně kladný	vzdorně negativní

¹⁶ Regine Scholz, The social unconscious and the foundation matrix – some thoughts, *Group-analytic Contents*, 56: 27-28, vyhledáno 10. 1. 2021.

¹⁷ Kurt R. Eissler, Freud and the Psychoanalysis of History, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, October 1, 1963, s. 675n.

¹⁸ William G. Herron, Development of the ethnic unconscious, *Group Analysis*, 26: 389-405, 1995, vyhledáno 10. 1. 2021.

¹⁹ Heinz Kohut, *Self Psychology and the Humanities*, New York 1985.

²⁰ Dieter Nitzgen – Earl Hopper, The Concepts of the Social Unconscious and the Matrix in the Works of S. H. Foulkes, [researchgate.net/publication/331735509](https://www.researchgate.net/publication/331735509), vyhledáno 11. 12. 2020. – Earl Hopper, *The Social Unconscious: Selected Papers*, Philadelphia 2002.

²¹ Sigmund Heinrich Foulkes, *Therapeutic group analysis*, London 1964, reprint Routledge 1994.

<i>Drogám</i>	
Negativní	pozitivní
<i>Fyzické aktivitě</i>	
Lehce pozitivní	pivně negativní
<i>Úctě k řemeslu</i>	
Obdivující	nabubřele ignorující
<i>Víře</i>	
Lehce podezřívavý	výrazně kladný
<i>Tělesnosti, erotice</i>	
Ostýchavý	okázale kladný
<i>Obecné morálce</i>	
Lehce přezíravý	ignorující
<i>Autoritám</i>	
Ironicky kladný	výrazně negativní
<i>Bohu</i>	
Dvojnáčný	svěrázně kladný
<i>Kolegům v nouzi</i>	
Sobecky sebestředný	výrazně pomáhající
<i>Minulosti, dějinnosti</i>	
Zkoumavě obezřetný	odmítavý
<i>Rodině</i>	
Vlažný	frivolní
<i>Vlastnímu kmenu</i>	
Slabě ironický	silně vyjádřený
<i>Penězům</i>	
Neodmítavý	ostentativně negativní
<i>Zbabělosti</i>	
Chápavý	odsuzující
<i>Vychcanosti</i>	
Lehce odmítavý	zásadně opovrhující
<i>Způsobu obživy</i>	
Chápající	hrdě proletářský
<i>Vnější uniformě</i>	
Odsuzující	sjednocující
<i>Dlouhým vlasům</i>	
Tolerantní	výrazně pozitivní
<i>Moci</i>	
Respektující meze odvahy	negující

<i>Praktikám STB</i>	
Ostražitý	ostentativně nesmiřitelný
<i>Vlastním fízlům</i>	
Lehce zlehčující	tolerantní
<i>Ženám</i>	
Lyrický, vzývající	klanově přístupný
<i>LGBT</i>	
Nevyjasněný	vstřícný, experimentující
<i>vzdělání</i>	
Respektující, přijímané	přezíravě odmítavé
<i>Sdílení důvěrností</i>	
Dvojsmyslně opatrné	sebevražedně otevřené
<i>Místa setkávání</i>	
Veřejně dostupné	utajené
<i>Chrámky</i>	
Studentské kluby, festivaly, Porta	hosпода, Havlův Hrádeček
<i>Poutě za hudbou</i>	
Organizované, schvalované mocí	ilegální, nezávislé
<i>Masky a pózy</i>	
Odmítané	oblíbené
<i>Přitažlivost cizího – poskytování svého</i>	
Svébytně domácí	obdivně kopírující
<i>Negativní postoje, výrazná gesta</i>	
Slovní protest	nasazení vlastního těla
<i>Postihy moci</i>	
Výběrové	plošné

Normativní vymezení hranic se opírá o hudebně-estetické preference, obecně lidské morální standardy chování obou kohort před listopadem 1989. Nepostihuje individuální osudy, neslouží k ostouzení či morálnímu hodnocení. Hranice se ostatně smývaly během času. Je třeba brát je jako můj názor, nepodložený tvrdými daty.

Po sametu se obraz revoltujícího umělce zásadně změnil.²² Romantická představa chudého, nemocí zkrouceného trpícího génia, vysvobozeného vztahem ke krásné, zdravě nezadané kněžce čisté lásky, patří do béčkových filmů. Digitálně remasterovaný záznam hudby undergroundu se stává prodejným artefaktem, podkresem autentických dokumentů v oficiální televizi. Vstupuje na trh hudebních hodnot, i když taková hudba původně sloužila jako tvrdé beranidlo vůči establishmentu. Umělec bude odkázán na řetězec grantů, patronů, sponzorů, mecenášů, intendantů, ředitelů, promotérů a manažerů všeho

²² „Vraťte mi nepřítel!“ (Jiří Dědeček, text 1989).

druhu. Nestane se ale svrchovaným tvůrcem, malým odmocněným bůžkem, prožívajícím s člověkem traumata stvoření. Hranice, plná rivality, dezinterpretací a pseudomýtů, panující mezi oběma stranami neoficiální kultury, je překročena. Sametová revoluce je protimluv. Změna režimu vynáší na světlo *novou základovou matrix*: mizí uměle vytvořené hranice, aniž by došlo k *odžití, odtruchlení* dávných traumat. Přináší vpád tvořivé síly, imaginace jako gestické formy odporu. Folklaři se vyskytují spontánně s undergroundovými legendami na manifestacích jako součást dnešní mainstreamové oficiální kultury. Stali jsme se sluhy dobra jako žádaná mezihra mezi vystoupeními politiků. Zpíváme notoricky známé, obehnané písně. Pachutí nátlaku přetrvává v převlecích času dodnes. Světem obchází strašidlo uniformity. Umělá inteligence nás srovná do řady, aby nám rozuměla. Revoluce se už nevedou ve jménu hranic. Bojuje se o naši duši.

Každá generace touží po své revoltě. Uchází se o privilegium prokletosti, hrozící v totalitě za pouhých několik slov, řečených ovšem ve správnou dobu na správném místě. Současná kulturní subverze směřuje k přímé akci za cenu rizika nezdaru, odplaty mocných. Zůstává napůl mezi výzvou, osobním angažmá a sebepromocí. Punková modlitba Pussy Riot, rozstříhání vlajky a vtipné rozvinutí rudých trenýrek zaplní média. Ale soudní dohra akt označí za nemístnou recesi, sebezprosazující akci.

Podvědomě doufáme, že zpěvák z pódia vysloví to, co o sobě nevíme, netušíme, nebo co odmítáme vědět. *Projektivní identifikace* je běžný mezilidský mechanismus s komunikačním potenciálem buberovského dialogu *já-ty*. Děje se nám, když chceme sdělit blízkému člověku něco, co sami neumíme pojmenovat, a přece to nutkavě toužíme vyjádřit. Tehdy je píseň poselstvím, nadějí, že jejím prostřednictvím porozumíme lépe sami sobě. Delegujeme část své identity zpěvákovi. On se naopak do určité míry stává mnou v naději, že lépe uvidí, kdo je, komu zpívá, komu a čemu jeho píseň mimoděk slouží.²³

Hudba řeší odvěkou hádku duše s tělem, rozpor mezi *chtít* a *vykonat* střídáním napětí melodie, proměnami harmonie. Tvoří paralelní, nehmotný svět plný nejasných, nereálných emocí. Přitom je sama omezena nezákladnějšími fyzikálními, materiálními jevy: chvěním, třením, úderem, kontrolovaným dechem. Zákaz budí touhu po jeho překročení. Hudbu živí věčný svár touhy (*erós*), žádostivosti (*epithymia*). Zákony jsou v ní od toho, aby byly (na rozdíl od fyzického světa jevů) beztestně překračovány. Hudba je jakousi morální zkušebnou lidskosti: kam až se lze dopracovat, aniž by nás ztrestal náhlý blesk z nebes? Co by ve světě dramaturgicky propracovaných emocí, motivací a intencí působilo jako svévolný skok, působí v hudbě zvláštní nepopsatelnou směs touhy, prožitku, žádostivosti.

„*Chtít dobro, to dokážu, ale vykonat už ne. Vždyť nečiním dobro, které chci, nýbrž zlo, které nechci.*“ (Apoštol Pavel v dopise Římanům).

Vymezení žánrových hranic předvádí normativní estetika socialistického realismu. Miliony lidí nutí násilím přežívat uvnitř hranic, na kterých hoří nejen knihy, myšlenky, ale i konkrétní těla. Traumata vystupují na povrch a resentimenty vedou k dalším projevům nepochopení (problém uprchlíků a ilegální migrace). Rozpor legálního a legitimního vede k válkám a nezměrnému utrpení těch, kterých se nikdo nikdy na nic neptá.

²³ „*Play it again,*“ poručí si ve scéně rozpoznávání zasuté minulosti Lászlo, ilegální migrant z Čech ve vypjaté scéně filmu *Casablanca* (1944). Doufá, že prostřednictvím melodie dá najevo jistě ženě svou přítomnost.

Poznávání se odvíjí od představivosti, imaginace, re-prezentace. Čas je kontinuální: nelze z něj nic vykousnout. Aby ale nedošlo k zahlcení informacemi, musí z něj současně s příchodem nových vjemů něco z těch starých odplývat. Čas je stálost pomíjení. Fluktující povaha hudby mu dodává nadčasovou dimenzi. Okamžik krásy, ulpění, zastavení času.

„Sleduji předmět i sebe, kterému se věc předkládá, jeví. Má idea předmětu je vnímáním mého vnímání, a-percepcí. Procesem při-vlastnění předmětu se jej zbavujeme – ponecháváme jej za sebou, pod sebou, mimo sebe: jelikož jsme tímto poznatkem, učinili jsme ho částí svého žití a svých činů, jednání, pohybů, své orientace ve světě“ (Aleš Novák).²⁴

Nietzsche delegoval zjevení zla démonovi.²⁵ Osamělost je hybatelem metafyziky. Úzkosti nás zbaví nutkání, úsilí porozumět všemu jakožto nastávajícímu.

Závěr úvahy

Termín hranice lze lehce zneužívat k boji i idejí. Nevyjasněná traumata minulosti vedou k neurotizaci společnosti. Zastydlé trvání na hranicích konformismu a revolty vede jen k opakování notorických klišé typu „elektrická kytara porazila bolševika“. Jsme svědky věčného koloběhu inovací od odmítnutí přes toleranci, respekt, až po tržní zbožštění. Současné snahy post-folku překračují výrazně hranice žánrů, stylů, národních kultur, jazyků, zvykosloví. Prezentují se často v kombinaci s pohybem, novým cirkusem, site-specific performancí. „Folk není hudební žánr, ale životní styl“, utrousil jsem kdysi, netuše, kolika lidem ten beztak odkudsi vyštrachaný bonmot uleví od nutkání něco na svém životě změnit. Životním stylem se postupně stal skate, raw food, tetování, hraní her v mobilu, útěk do přírody i domácí porody. Setrvání na hranicích, účelově vytvořených režimem, je politováníhodnou relikvií minulosti.

„Pravdu není možno setrvalě držet či výlučně vlastnit, je třeba ji neustále hledat, odkrývat a zkoušet.“ (Helena Klímová).

Hledáme dynamický model fungování hudební scény, abychom porozuměli sami sobě. Hudba směřuje k autenticitě: ignoruje hranice žánrů, etnik, kultur. Naučme se naslouchat druhému. Existují však meze, za které nelze v dialogu s mocí zajít.

„Kdo cestou k moci vraždil, vraždí a bude vraždit dál.“ (Vladimír Merta, text 1989)

Každá generace touží po své revoltě. Uchází se o privilegium prokletosti, hrozící v totalitě za pouhých několik slov, řečených ovšem ve správnou dobu na správném místě. Písničkáři všech zemí, spojte se!

²⁴ Aleš Novák, *Epifanie věčného návratu téhož: Filozofická interpretace základní myšlenky F. Nietzscheho*, Praha 2007.

²⁵ Nietzsche: „Po Buddhově smrti ještě po létech ukazovali v jedné jeskyni jeho stín. Strašlivý, příšerný stín. Bůh je jev: ale jak je mezi lidmi zvykem, budou snad ještě po tisíciletí existovat jeskyně, kde bude ukazován jeho stín. A my musíme zvítězit ještě i nad jeho stínem.“ – „Kam se poděl bůh?... My jsme ho zabili – vy a já! My všichni jsme jeho vrahy... Není na nás velikost toho činu příliš velká? Nemusíme se sami stát bohy, jen abychom jej byli hodni?“

SUMMARY

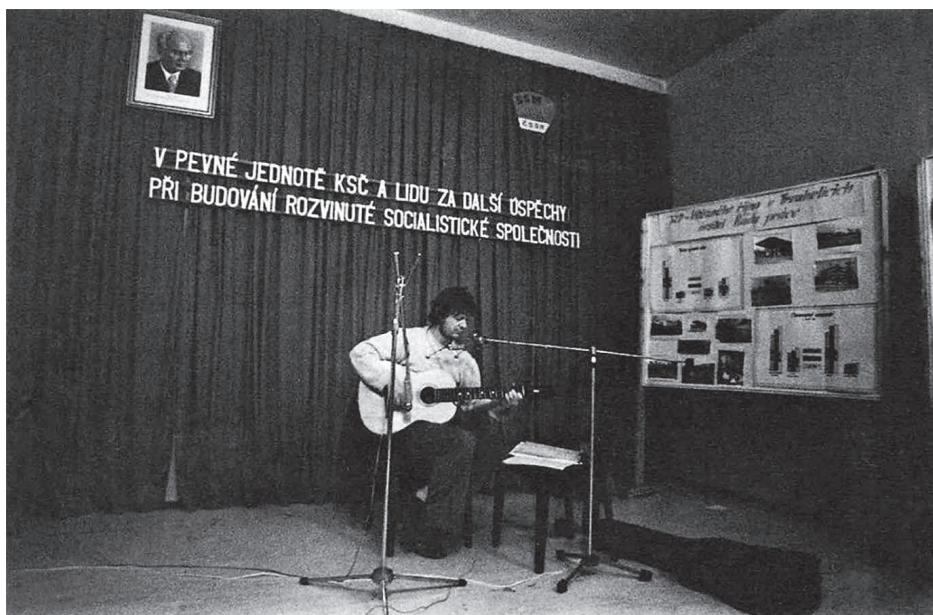
Semidarkness as Border of Inspiration

The paper is based on the concept of Basic Musical Matrix, as defined by Foulkes. It explains two different approaches to the personal freedom: that of Underground, subversive art, imported from West, and home-spun folk song. My research did not find many scholarly acceptable studies. An uninformed citizen of the West perceives this part of the world as a place of total disillusion and confusion of values, as something dark and endangering. I try to draw attention to the reality, seen by the magnifying lens of the songwriter's sensitivity. Surrounded by dedicated listeners, they created their own subculture in almost complete isolation from Western influences. Poet with guitar delivered personal visions. The singer-songwriter was the litmus paper, testing society's tensions. This shining and powerful ideology, once so attractive to the avant-garde artists and left-wing intellectuals, was unmasked, by contrast, mostly by poorly educated, but persistent individuals with a guitar. The fertilising influences of the Western Underground Culture blended slowly into more positive, highly individualised statements, engaging general public. But once the generation of protest singers fills up again the halls, it would mean only that communism is back.

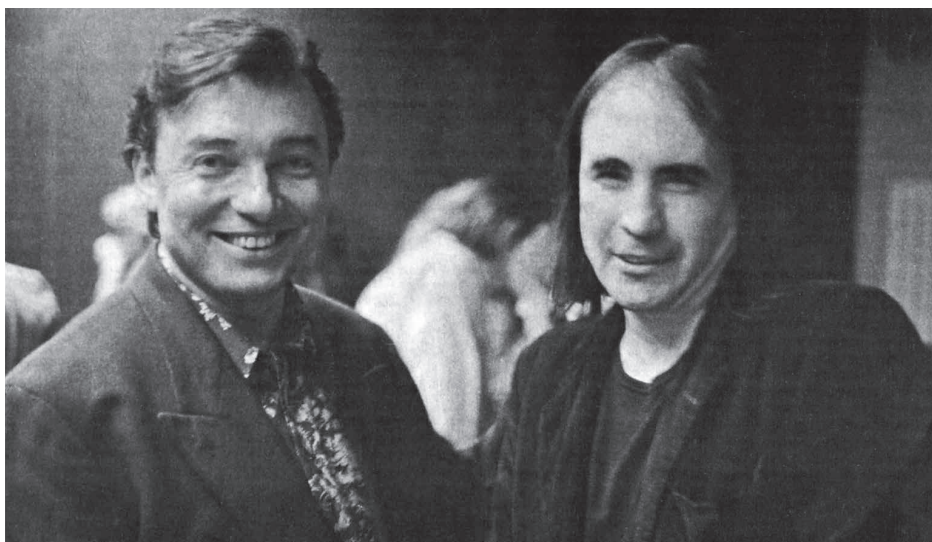
Songwriters of the world, unite!

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

- Kurt R. Eissler, Freud and the Psychoanalysis of History, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, October 1, 1963, s. 675n.
- Sigmund Heinrich Foulkes, *Therapeutic group analysis*, London 1964.
- Earl Hopper, *The Social Unconscious: Selected Papers*, Philadelphia 2002..
- Earl Hopper – Haim Weinberg, *Sociální nevědomí u osob, skupin a společnosti*, 3. díl: Základová matrix – nové pohledy a přístupy, Praha 2018
- Sara Towe Horsfall – Jan-Martijn Meij – Meghan D. Probstfield (eds.), *Music Sociology, Examining the Role of Music in Social Life*, London 2013.
- Viktor Karlík, *Podzemní práce / Underground Work: Zpětný deník / Retroactive Diary*, Praha 2012.
- Helena Klímová, *Podle článku 29, Hlava II: Sběrný dokument*, Praha 2017.
- Helena Klímová (ed.), *Trauma, sen, svědomí. Traumatisované skupiny – hojení – identita. Výběr textů z mezinárodní mezioborové konference*, Praha 2012.
- Heinz Kohut, *Self Psychology and the Humanities*, New York 1985.
- Dieter Nitzgen – Earl Hopper, The Concepts of the Social Unconscious and the Matrix in the Works of S. H. Foulkes, [researchgate.net/publication/331735509](https://www.researchgate.net/publication/331735509), vyhledáno 11. 12. 2020.
- Petr Placák (ed.), *U nás ve sklepě: Antologie poesie druhé generace undergroundu*, Praha 2013.
- Jaroslav Riedel, *The Plastic People of the Universe – Texty*, Praha 2001.
- Regine Scholz, The social unconscious and the foundation matrix – some thoughts, *Group-analytic Contents*, 56: 27-28, vyhledáno 10. 1. 2021.
- Walter Stone, *Contributions of Self Psychology to Group Psychotherapy: Selected Papers*, London 2009.
- Mírek Vodrážka, *Decivilisace*, Červený Kostelec 2007.

Obrázek 1. Vladimír Merta na koncertě v Troubelicích, asi 1971: „Snažil jsem se zahrát všude, kde se vyskytli lidé, kteří měli odvahu mě pozvat.“ Archiv PopMuseum v Praze

Obrázek 2. Karel Gott a baskytarista skupiny The Plastic People of Universe Milan „Mejla“ Hlavsa na předávání cen časopisu *Melodie* v Paláci kultury v Praze 13. března 1989. Archiv PopMuseum v Praze

Obrázek 3. Karel Gott a Karel Kryl v předsálí tribuny paláce Melantrich v Praze na Václavském náměstí 27. listopadu 1989. Archiv PopMusea v Praze